

VID reorganizācijas ietvaros plānotās tiesiskā regulējuma pārmaiņas

Anda Alise Dzintare

PwC nodokļu nodaļas vecākā konsultante

Aleksandrs Afanasjevs

PwC nodokļu nodaļas konsultants

2023. gada nogalē Finanšu ministrija (FM) izstrādāja informatīvo ziņojumu “Par Valsts ieņēmumu dienesta darbības pilnveides pasākumiem”, kurā tika ierosināti pasākumi VID darbības uzlabošanai. Tie ietvēra VID organizatoriskās struktūras izmaiņas un padotības veidu pārskatīšanu. Izstrādātās pamatnostādnes un reformas mērķis atbilst VID ilgtermiņa stratēģijai, kura paredz VID darbības pilnveidošanu, lai kļūtu par efektīvāku nodokļu un muitas administrāciju ar uzsvāru uz sadarbības veicināšanu ar nodokļu maksātājiem.

Galvenie izmaiņu virzieni

Lai sasniegtu VID reorganizācijas mērķus, reformas rezultātā plānots īstenot šādus galvenos virzienus:

- FM sagatavos un līdz šā gada 1. jūnijam iesniegs izskatīšanai Ministru kabinetā (MK) tiesību aktu projektus, kas paredz VID tiesībsargājošo iestāžu funkciju un uzdevumu izslēgšanu no VID funkcijām un uzdevumiem;
- FM sadarbībā ar Tieslietu ministriju līdz šā gada 1. jūnijam iesniegs Kriminālprocesa likuma grozījumu projektu, kas paredz precizēt izmeklēšanas iestādes un tām noteikto institucionālo piekritību;

- no VID tiks atdalītas tiesībsargājošās iestādes – Nodokļu un muitas pārvalde un Iekšlietu drošības pārvalde;
- tiks noteikts, ka finanšu ministrs turpmāk īsteno VID padotību ar FM starpniecību.

Īstenojot reformas ieceri, šā gada 3. aprīlī FM izsludināja publiskai apspriešanai sagatavotus vairākus likumprojektus, tostarp likuma “Par nodokļiem un nodevām” (NN) grozījumu projektu, lai ar 2026. gada 1. janvāri aizstātu pašreiz spēkā esošo likumu “Par Valsts ieņēmumu dienestu”. Jaunais Valsts ieņēmumu dienesta likums aptvers un regulēs tikai svarīgākos ar iestādes darbību saistītos noteikumus, bet iestādes pilnvarojums tās darbiniekiem un funkciju sadalījums iestādes kompetencē tiks risināts ar VID nolikuma palīdzību. Vienlaikus NN likums pārņems tās VID likuma normas, kas attiecas uz vispārējo nodokļu administrēšanu.

Lai sasniegtu nospraustos mērķus, FM sadarbībā ar izveidoto darba grupu ir sagatavojusi likumprojektu, kas ietver vairākus NN likuma grozījumus, lai pārnestu konkrētas tiesību normas no VID likuma pirms jaunā regulējuma pieņemšanas.

Turpmāk rakstā aplūkotas tiesību aktu plānotās izmaiņas un pašreizējais statuss VID darbības un nodokļu administrēšanas procesa regulējuma pilnveidošanā.

NN likuma pilnveide

Likumprojekts ietver vairākus VID likuma līdzšinējo normu precizējumus un papildinājumus, kā arī vispārējo nodokļu administrēšanu regulējošo normu pārņemšanu uz NN likumu. Tiesību normas, kuras plānots pārņemt, ietver atsevišķus aspektus, kas regulē:

- VID ierēdņu un darbinieku tiesības un pienākumus;

- nodokļu maksātāju reģistrāciju un uzskaitīšanu;
- nodokļu deklarāciju aizpildīšanas kārtību;
- nodokļu revīzijas (auditus) un pārbaudes, nodokļu maksātāju adreses iekļaušanu riska adresu sarakstā u.c.

Vienlaikus tās tiesību normas, kas likumdevēja ieskatā jau dublējas citos likumos, netiks pārņemtas VID jaunajā likumā vai pārnestas uz NN likumu.

Piemēram, šobrīd VID likuma 10. pants nosaka VID amatpersonu tiesības, uzrādot dienesta apliecību un augstāka ierēdņa pilnvarojumu, apmeklēt fiziskām vai juridiskām personām piederošās vai to lietošanā esošās teritorijas un telpas nodokļu kontroles veikšanai.

Jaunajā normā, ko iekļaus VID likumā, netiek saglabāts nosacījums par augstāka ierēdņa pilnvarojuma uzrādīšanu un termins “nodokļu kontrole” tiek aizstāts ar vārdu “administrēšanas darbības”, lai ietvertu amatpersonu tiesības apmeklēt teritorijas un telpas arī pirms kontroles pasākumu veikšanas informācijas iegūšanas nolūkos. Turklāt tiek noteiktas amatpersonu tiesības apmeklēt personu objektus, lai varētu apskatīt transportlīdzekļus.

Uz jauno VID likumu tiks pārnestas normas, kas saistītas ar ES normatīvo aktu un Saeimas apstiprināto starptautisko līgumu prasību izpildi, piemēram, administratīvo sadarbību nodokļu jomā, palīdzību nodokļu piedziņā, kopīgām starpvalstu nodokļu pārbaudēm, informācijas apmaiņu un citu nodokļu administrācijas kompetenci šajā jomā. Likumā plānots precizēt, ka VID ir kompetentā iestāde, kas koordinē un veic nodokļu administrēšanas uzdevumus saskaņā ar ES normatīvajiem aktiem un starptautiskajiem līgumiem, kā arī sniedz informāciju un palīdzību citu valstu nodokļu administrācijām (vai kompetentajām iestādēm).

Tiks precizēts arī VID rīkojumu izpildes regulējums, piemēram, likumprojekts neparedz pārnest VID likuma 22. panta ceturto daļu, kura uzliek finanšu iestādēm vai kredītiestādēm pienākumu izpildīt VID rīkojumus par fizisko un juridisko personu norēķinu operāciju daļēju vai pilnīgu apturēšanu. Kredītiestāžu likums jau paredz kredītiestādes pienākumu izpildīt tādu nodokļu administrācijas rīkojumu un neparedz iespēju kredītiestādēm šos rīkojumus apstrīdēt vai pārsūdzēt, tāpēc šī tiesību norma netiks iekļauta jaunajā likumā.

Likumprojekts paredz veikt redakcionālus un terminoloģiskus grozījumus, lai nodrošinātu, ka jaunais VID likums koncentrētā veidā nosaka tikai būtiskos ar iestādes darbību saistītos aspektus, radot skaidrību, vienotību un atbilstību citiem normatīvajiem aktiem, kā arī nodrošinātu, ka jaunā likuma tiesību normas nepārklājas ar jau spēkā esošo citu likumu regulējumu.

Publiskās apspriešanas rezultāti

Likumprojektu publiskās apspriešanas ietvaros pieejamā informācija liecina, ka saņemts viens viedoklis. To iesniedza Latvijas darba devēju konfederācija (LDDK), un tas kopumā liek noprast, ka piedāvātie risinājumi – likumprojekts ar ietvertajiem grozījumiem – nav raisījis sabiedrībai būtiskas pārdomas priekšlikumu vai iebildumu izvirzīšanai.

LDDK iebildums ir saistīts ar minēto normu, kas paredz VID ierēdņiem tiesības apmeklēt nodokļu maksātāju saimnieciskās darbības veikšanas vietas. LDDK ieskatā piedāvātās normas redakcija rada risku, ka VID amatpersonām tiek piešķirtas tiesības apmeklēt jebkuras telpas un teritorijas bez atbilstoša pamatojuma un pilnvarojuma, balstoties uz potenciālu Pārtikas un veterinārā dienesta un citu noteikumu pārkāpšanu.

LDDK ir lūgusi likumdevēju, īstenojot šajā normā minētās tiesības, izvērtēt fizisko personu pamattiesību iespējamā ierobežojuma samērīgumu un iekļaut papildu precizējumus, kas novērstu iespēju VID ierēdņiem, īstenojot savas jaunpiešķirtās tiesības, pārkāpt citu iesaistīto instanču tiesības un noteikumus.

Saskaņā ar FM ziņojumā iekļauto informāciju publiskās apspriešanas periods oficiāli beidzās 18. aprīlī un līdz 1. jūnijam FM jāiesniedz galīgā likumprojekta versija izskatīšanai MK. Ja MK likumprojektu atbalstīs un Saeima to pieņems plānotajos termiņos, tad grozījumi stāsies spēkā 2026. gada 1. janvārī.

Tomēr līdz noteiktajam termiņam ir pietiekami daudz laika, tāpēc nevar izslēgt iespēju, ka likumprojektu pieņemšanas gaitā notiks papildu diskusijas un pirms likumprojekta galīgās apstiprināšanas un pieņemšanas tiks veiktas attiecīgas izmaiņas.